

European requirements. This article analyzes the main factors of success of teacher training in accordance with modern trends in the development of language education. Recommendations of the Council of Europe on the preparation of modern foreign languages teachers require training a new generation of teachers capable of highly active life and perform their functions in a professional activity. In the context of modern European language policy emphasis on the fact that teachers of foreign languages to meet the requirements that apply to them in the context of the Bologna process.

Key words *training, trends, foreign language teachers, the development of language education.*

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. дійсн. член АПСН С.В. Лісова.

Одержано редакцією 17.05.2017 р.

УДК: 378.091.212:17-047.22

Н.І. СТАНІСЛАВЧУК

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядається поняття етики та принципи формування етичної компетентності у вищій школі. Зосереджено увагу на закономірностях, таких як: спрямованість навчання й виховання на вирішення завдань формування етичної компетентності студентів; діяльнісний характер навчання й виховання; єдність ціннісно-мотиваційної сфери студентів; взаємозв'язок процесів освіти й етичного самовдосконалення. Виокремлюються основні рекомендації досліджуваного поняття.

Ключові слова: *етика, компетентність, етична компетентність.*

Спрямування сучасної освіти на європейські стандарти окреслює шляхи підготовки компетентного фахівця певної галузі, який цілісно може використовувати набуті ним знання, уміння та навички та виконує поставлені перед ним завдання. Формування етичної культури педагога включає в себе ряд компетентностей, серед яких особлива увага зосереджується на етичній. Формування етичної компетентності студентів у вищій школі – певна мета, яку необхідно досягнути, щоб набуті вправності в підсиленні гуманізму в системі освіти та збільшити загальну культуру суспільства.

Означене питання набуває сьогодні неабиякої актуальності. У зв'язку з цим метою цієї статті є з'ясувати теоретичні аспекти формування етичної компетентності студентів у вищій школі.

Дослідження формування етичної компетентності розглядалися у працях С. Гарячої, К. Гулей, К. Журби, Л. Хоружи [3; 4], що відзначали етичну культуру, як одну з основних вимог сучасного виховання, а етичну компетентність розглядали через призму гуманістичної парадигми освіти.

Етика – це наука про мораль і використання моральних оцінок у поведінці людини, вона визначає розвиток моральних взаємин і моральної свідомості, а за своєю природою – спрямована на практичне розв'язування моральних проблем. Завдання етики – не лише теоретичний опис моралі, а й обґрунтування моральних ідеалів, зразків моделей людських взаємин і способів їх реалізації. [2, 268]. У зв'язку з модернізацією сучасної освіти вона вимагає актуалізації нових завдань. Одним з завдань є підвищення етичної компетентності. Варто зазначити, що компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [2, 408]. А.В. Хуторський розглядає компетентність як сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-смыслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності у певній соціально і особистісно значущій сфері.

Серед пріоритетних компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній педагог (за аналізом наукових праць В. Бондара, А. Маркової, А. Орлова) етична має основне значення. Вона виступає одночасно показником і результатом професійно-особистісної готовності студента до професійної діяльності, тому що виконання будь-якого педагогічного завдання має моральний зміст. Етична компетентність майбутнього фахівця відображає його дії, що фіксуються у звичках, професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках, забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно професійно-педагогічних норм.

Приклади етичної компетентності знаходять своє відображення в:

- усвідомленні гуманістичних цінностей, інваріантного характеру норм, принципів педагогічної етики;
- розуміння морального змісту педагогічної професії; необхідності розвитку культурних потреб та інтересів;
- етичній рефлексії власних учинків;
- виявленні сутності моральних колізій у різних педагогічних ситуаціях, прогнозування результатів своїх дій;
- умінні розв'язувати конфлікти, розуміти почуття та потреби вихованців;
- реалізації стратегії й тактики етично адекватного спілкування у професійній поведінці з різними учасниками навчально-виховного процесу [1, 102].

Усі перераховані приклади чітко взаємодіють між собою, але варто зосередити увагу на формуванні, виключно, етичної компетентності студентів у вищій школі.

Вивчаючи поняття етики у вищій школі навчальному закладі прослідковується взаємодія викладача та студента, тобто двох основних учасників процесу безпосередньої передачі знань. Етичний аспект даної взаємодії наочно виявляє всі особливості їх етичної компетентності.

Однією з особливостей педагогічної діяльності взагалі є те, що обидві сторони – і той, хто вчить, і той, хто вчиться, – є активними учасниками процесу обміну інформацією. По-перше, студент – це доросла людина, з

поглядами, інтересами, переконаннями, участь в процесі навчання носить більш активний характер. Якщо шкільна освіта є обов'язковою, то студент добровільно і свідомо вибирає ту сферу, в якій він прагне отримати вищу освіту, прагне бути кваліфікованим фахівцем у певній галузі, тому активно зацікавлений в отриманні знань. Навчальну діяльність студентів має вирізняти самостійність, що виявляється в добровільному засвоєнні знань, розумінні їх призначення, володінні способами навчальної роботи, умінні контролювати й оцінювати якість своїх навчальних дій таза способами і засобами здійснення наближається до науково-дослідницької.

Усе це свідчить про те, що взаємодія викладача та студента повинна формуватися демократично, будуватися на основі діалогу та взаємної поваги обох сторін. Через особливості здобуття вищої освіти співпраця між викладачем та слухачем значно більша, ніж між педагогом і учнем загальноосвітнього навчального закладу. Для успішного формування етичної компетентності майбутнього кваліфікованого спеціаліста він повинен володіти наступними вміннями: ставити мету етичної підготовки студентської молоді на кожному етапі їхньої професійної підготовки; розподіляти за етапами найбільш ефективні форми, методи і засоби формування етичної компетентності; визначати особливості потреб, мотивів діяльності, академічної групи, використовувати різноманітні методи педагогічної діагностики; стимулювання діяльності; підтримувати і розвивати внутрішні потреби в професійно-етичному самовдосконаленні [5, 8].

Важливе значення має особистість викладача, його методика спілкування. Досвід роботи, аналіз практики професійної підготовки дають підстави визначити якості особистості педагога, що забезпечують ефективне формування етичних компетентностей, творчого стилю діяльності; організаторських вмінь; врахування індивідуальних особливостей кожного.

Формування етичної компетентності майбутніх фахівців можна визначити як процес цілеспрямованого й систематичного впливу на когнітивну, особистісну та операційно-процесуальну сфери студентів, метою якого є становлення такої особистості, яка усвідомлює значення етичної складової своїх професійних обов'язків, що забезпечують вибір ним свідомої етичної поведінки відповідно до етичних норм. Можна виділити декілька етапів її формування. На першому, створюються психологічні передумови для реалізації, передбачається забезпечення усвідомлення студентами етичної компетентності як професійно значущої якості, вироблення прагнення студентів до професійно-етичного розвитку й саморозвитку через впливи на їхню емоційно-почуттєву сферу. Тому для формування позитивно-активного ставлення студентів до етичних норм, етичної дії важливо, щоб вони не просто усвідомлювали та осмислювали отримані знання з етичної галузі, а виявляли при цьому емоції й почуття. Даний етап створює психологічні передумови для реалізації наступних. Наступний – набуття необхідних знань щодо професійної етики вчителя. Етичні знання утворюються під впливом логічно оформленої думки, що відображає загальні та суттєві ознаки реальних ставлень і взаємин особистості. Усвідомлюючи етичні поняття, студент спроможний виконувати будь-яку дію згідно з цими уявленнями й бути відповідальним за її результат. Етичні знання впливають на формування позитивного або негативного ставлення до професійно-педагогічних явищ. Водночас засвоєння етичних знань тісно пов'язане з індивідуальними особливостями студентів, що вимагають забезпечення особистісного підходу на всіх етапах формування етичної компетентності майбутніх фахівців. На останньому етапі відбувається розвиток прикладних етичних умінь, тобто студент отримує індивідуальний досвід виявлення етичної компетентності та здійснює самооцінку індивідуальних її особливостей, що надає можливість майбутньому вчителю поступово опанувати оптимальний для нього стиль виявлення професійно-етичної поведінки.

У процесі реалізації етичних ціннісних орієнтацій у діяльності, у поведінці студент визначає можливості індивідуального зростання у сфері розвитку етичної компетентності та вибудовує оптимальну для нього освітню стратегію її самовдосконалення. Формування етичної компетентності в майбутніх учителів вимагає виявлення студентами професійно-етичної позиції, що, у свою чергу, потребує формування в них відповідних моральних переконань та установок, тому, що в позиції педагога проявляється його ставлення до інших людей, до себе, до явищ і предметів педагогічної дійсності.

Виховний потенціал навчального процесу виявляється у змісті, організації та методах навчання, впливу особистості викладача. Важливим є врахування закономірностей педагогічного процесу. Якщо розглядати проблему формування етичної компетентності, насамперед слід зосередитися на закономірностях як: спрямованість навчання й виховання на вирішення завдань формування етичної компетентності студентів; діяльнісний характер навчання й виховання; єдність ціннісно-мотиваційної сфери й навчально-пізнавальної активності студентів; повага й вимогливість до студентів; забезпечення ситуації успіху при оволодінні етичними знаннями; взаємозв'язок процесів освіти й етичного самовдосконалення. Найефективнішим методом формування у студентів необхідних етичних якостей є особистий приклад викладача. Для успішного формування етичної компетентності студентства педагог повинен володіти багатьма вміннями, такими як: ставити за мету етичної підготовки студентів на кожному етапі їхньої професійної підготовки; розподіляти за етапами і видами професійної підготовки дії, найбільш ефективні форми, методи і засоби формування етичної компетентності; контролювати, аналізувати і оцінювати власну діяльність з організації процесу формування етичної компетентності студентської молоді; встановлювати педагогічно доцільні взаємовідносини зі студентами у формальній і неформальній обстановці, які найбільш сприяли б реалізації цілей і завдань; урахувати комунікативні якості студентів у цьому процесі; створювати в групі доброзичливу, сприятливу атмосферу, встановлювати доброзичливі стосунки між колегами і студентами. Вищезазначені професійні вміння, особисті якості та виконання функціональних обов'язків викладачів є невід'ємною умовою забезпечення процесу формування етичної компетентності студента вузу.

Отже, етичні знання сприяють формуванню професійно-етичної свідомості студентів, яка нерозривно пов'язана з формуванням у них етичної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посібник / О.І. Власова. – К.: Паропан, 2005. – 400 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Хоружа Л.Л. Етична компетентність вчителя як основа реалізації гуманістичної парадигми освіти / Л.Л. Хоружа // Крок за кроком до життєвої компетентності; м-ли Всеукр. наук.-пошукової конф. 16-17 травня 2003 р. – 2003. – С. 102.
4. Хоружа Л.Л. Етичний розвиток педагога: навч. посібник / Л.Л. Хоружа. – К.: Академвидав, 2012. – 208 с.
5. Шабанова Ю.О. Педагогічна етика: для студентів магістратури за спец. 8.000005 “Педагогіка вищої школи”: конспект лекцій / упор. Ю.О. Шабанова. – Д.: Національний гірничий університет, 2008. – 13 с.

REFERENCES

1. Vlasova O.I. Pedagogichna psykholohiya: navchal'nyy posibnyk / O.I. Vlasova. – K.: Paropan, 2005. – 400 s.
2. Entsyklopediya osvity / Akad. ped. nauk Ukrayiny; hol. red. V.H. Kremen'. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
3. Khoruzha L.L. Etychna kompetentnist' vchytelya yak osnova realizatsiyi humanistychnoyi paradyhmy osvity / L.L. Khoruzha // Krok za krokom do zhyttyevoyi kompetentnosti: materialy Vseukrayins'koyi naukovy-poshukovoyi konferentsiyi, 16-17 travnya 2003 r. – 2003. – S. 102.
4. Khoruzha L.L. Etychnyy rozvytok pedahoha: navchal'nyy posibnyk / L.L. Khoruzha. – K.: Akademydav, 2012. – 208s.
5. Shabanova Yu.O. «Pedagogichna etyka» dlya studentiv mahistratury za spetsial'nisty 8.000005 Pedagogika vyshchoyi shkoly: konspekt lektsiy / upor. Yu.O. Shabanova. – D.: Natsional'nyy hirnnychy universytet, 2008. – 13 s.

Н.И. СТАНИСЛАВЧУК. ФОРМИРОВАНИЕ ЭТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье рассматривается понятие этики и принципы формирования этической компетентности в высшей школе. Сосредоточено внимание на закономерностях, таких как: направленность обучения и воспитания на решение задач формирования этической компетентности студентов; деятельностный характер обучения и воспитания; единство ценностно-мотивационной сферы студентов; взаимосвязь процессов образования и нравственного самосовершенствования. Выделяются основные рекомендации исследуемого понятия.

Ключевые слова: этика, компетентность, этическая компетентность.

N.I. STANISLAVCHUK. FORMATION THE ETHICAL COMPETENCE OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION

The article examines the concept of ethics and principles of ethic competence in high school. The emphasis is on laws, such as focus on training and education on the tasks of the forming ethical competence of students; the activity character training and education; the unity of values and motivational sphere of students; the interconnection processes of education and the moral improvement. We distinguish the main recommendations of the studied concepts.

Key words: ethics, competence, ethic competence.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. О.В. Безкорвайна.

Одержано редакцією 18.05.2017 р.

УДК: [378. 147: 159. 9 - 051]: 159. 922. 86 - 056. 49

Г.О. ЛУЦИК

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

У статті висвітлено теоретичні погляди науковців щодо сутності поняття «готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки». Зміст зазначеного поняття розкривається у контексті розуміння такої готовності як результату підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності.

Ключові слова: підготовка; готовність; майбутні психологи; підлітки, схильні до девіантної поведінки; підготовка майбутніх психологів до професійної діяльності; готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

Кожне суспільство стикається з проблемою відхилення окремих людей від встановлених ним норм і правил, розробляє різноманітні механізми (правові, адміністративні, педагогічні), які більш або менш успішно спрямовують їх до нормовідповідної поведінки. З розвитком психологічної науки набувають все більшого значення чинники психологічного впливу на девіантів, що зумовлює необхідність спеціальної підготовки психологів, спроможних до його успішної реалізації. Особливої уваги з боку таких професіоналів потребують підлітки, оскільки їхні схильності до девіацій є значною мірою спричиненими особливостями вікового розвитку і саме вони чи не найбільше піддаються негативним впливам сучасного соціуму.

У зв'язку з цим підготовка майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки є обов'язковою складовою їхньої професійної підготовки, а питання готовності до такої діяльності становить інтерес для педагогічної науки і практики. Готовність до професійної діяльності як завдання професійної підготовки майбутніх психологів є предметом наукового аналізу багатьох учених. Її сутність висвітлюють О. Бондаренко, Ж. Вірна, В. Волошина, Ю. Демідова, Л. Долинська, П. Горностаї, К. Крикля, С. Максименко, В. Панок, В. Рибалка, Н. Чепелева, Б. Якимчук.

© Г.О. Луцик, 2017